Paper pintat contemporani: vers una nova època daurada*

Rossend Casanova

Tècnic de col·leccions del Museu de les Arts Decoratives de Barcelona (Disseny Hub Barcelona). rcasanova@bcn.cat

Resum

L'exposició, l'any 2010 al Disseny Hub Barcelona, d'una galeria d'estudi dedicada al paper pintat va posar de manifest els quatre grans pilars sobre els que se sustenta la producció actual d'aquest revestiment d'interior: el grafisme, la tecnologia, l'ecologia i la interactivitat. Aquest text repassa algunes de les aportacions contemporànies en què es basen aquests quatre conceptes, amb exemples locals i internacionals que daten d'entre l'any 2006 i el 2010.

Paraules clau: paper pintat / DHUB / disseny contemporani

Abstract

A Contemporary Wallpaper: Towards a New Gilded Age

The 2010 exhibition of a study gallery devoted to wallpaper at Disseny Hub Barcelona revealed the four major cornerstones upon which today's production of this interior design item is built: graphics, technology, ecology and interactivity. This text surveys some of the contemporary contributions on which these four concepts are based, with both local and international examples from between 2006 and 2010.

Keywords: wallpaper / DHUB / contemporary design

El paper pintat torna a estar d'actualitat. Després d'un ús indiscriminat durant les dècades dels anys 60, 70 i 80, i superada la seva davallada de la dècada dels 90, als darrers anys el paper pintat ha recuperat espai en la decoració d'interiors i ho ha fet per la porta gran.

A banda d'estar present als habitatges, on s'ha utilitzat tradicionalment com a element decoratiu, ara és freqüent veure'l en molts edificis de negocis. Així, establiments comercials, oficines, hotels o botigues dels més diversos productes i serveis han tendit a decorar els seus interiors amb paper pintat. A més, en molts d'aquests espais s'observa que el seu emplaçament també ha canviat, perquè si abans decorava totes les parets per igual, ara sovint s'utilitza per empaperar més selectivament (només una paret, dues, o una paret i un sostre...) entre les moltes combinacions possibles.

Un revestiment decoratiu que ve d'antic

El paper pintat contemporani està superant, amb escreix, els vells condicionants que la tradició havia establert: els procediments d'impressió, els materials, els sistemes de fabricació o les tipologies (sanefes, cantoneres, arrambadors...). En part, però, és deutor de tot el seu passat i alguns aspectes moderns no s'entenen sense tenir en compte la seva pròpia història. Fem-ne un breu repàs.

El paper pintat s'elaborava des d'antic i va arribar a Europa al segle XVIII des de l'Orient. El vell continent, per tant, fou el nou focus d'irradiació d'aquest revestiment i no va ser fins al final del segle XIX que aquesta tendència va decréixer i que països d'altres continents van realitzar les seves pròpies produccions.

Antigament, l'estampació es feia de forma manual i artesana. Les peces de paper eren força petites i servien per «entapissar» murs i objectes. Si calia recobrir una superfície força gran, se solia enco-

lar els fulls fent-ne rotlles (per facilitar així la seva col·locació) i després es pintaven o s'estampaven (al bac) amb motlles de fusta on prèviament s'havia gravat el dibuix o el motiu escollit. Amb aquest sistema es produïa paper pintat per recobrir parets, però les seves mides reduïdes també permetien decorar objectes com capsetes, baguls o armariets, per citar-ne només alguns. I hem d'afegir en aquest punt les guardes dels llibres, primitius elements decoratius realitzats en paper estampat.

Pel que fa a la producció del paper pintat, la primera fàbrica es va establir a Anglaterra el 1746. La producció era artesanal i es feia a partir de la impressió amb planxa, un procediment lent i laboriós que va despertar força interès, com ho testimonia que el 1759 el gravador francès Jean-Michel Papillon dibuixés i redactés els procediments per gravar els motllos i estampar paper pintat per a l'*Encyclopédie* que preparaven Diderot i d'Alembert. Uns anys després, a finals del segle XVIII, a Anglaterra s'aconseguí donar al paper pintat l'aspecte envellutat tot encolant-hi al damunt llana triturada, procediment que li conferia l'aspecte i el tacte del vellut i que hom denominà paper flocat. Aleshores també es fabricava paper pintat amb relleu, aconseguit amb cilindres calents que donaven forma al paper gruixut, gairebé cartronet, sistema aquest que hom denominava paper gofrat.

El 1807, a França, Jean Zuber et Cie (Rixheim) i Joseph Dufour (Mâcon) presenten els primers papers pintats panoràmics, les ornamentacions murals en paper més espectaculars que s'han vist mai. Es tracta de la seqüència de diversos motius o escenes estampats en diferents rotlles i que donen la sensació visual de contemplar, en la majoria dels casos, un paisatge o una marina.

El 1827 la impressió amb planxa deixarà pas al cilindre gravat, que havia estat inventat el 1790 per de Jack Dickinson. El nou sistema representa una gran novetat perquè facilita l'estampació i permet una major producció de paper pintat. Serà la mateixa empresa francesa Zuber de Rixheim la que el 1829 produeixi el primer dibuix imprès amb corró fet amb una màquina moguda per una sínia amb cavalls. A partir d'aleshores i en ple desenvolupament industrial, apareixen les primeres màquines amb un cilindre per a cada color i accionades a vapor que, si bé desperten l'interès dels industrials, resulten molt cares i la implantació serà lenta. Poc temps després, el 1830, el també francès Amédée Riesler produeix paper continu, una possibilitat que aconsegueix gràcies a la consistència del paper (el procediment havia estat descobert, el 1799, per Louis Robert). El paper continu, que obre les portes a la impressió mecànica, facilitarà l'estampació en grans quantitats.

Una altra data significativa és el 1840, quan l'enginyer Wamsley Preston aconsegueix adaptar al paper pintat el procediment d'impressió de teixits amb cilindres. A més, la industrialització abarateix els costos i permet produir papers pintats més econòmics, que d'aquesta manera arriben a un públic més nombrós. És a partir d'aquest moment que el paper pintat es popularitza.

A partir d'aleshores les novetats no pararan d'aparèixer i la segona meitat del segle XIX serà testimoni de grans avenços en el món de la impressió i l'estampació. Així per exemple, el paper pintat està present al primer gran certamen universal, la Great Exhibition de Londres de 1851, on els fabricants francesos i britànics presenten papers pintats estampats manualment i amb les primeres màquines. La fita coincideix amb l'arribada a Espanya del sistema d'impressió mecànica, malgrat que en aquell moment la mecanització encara comporta un empobriment de la part artística i la reducció del nombre de colors.

A partir d'aleshores s'incorporen a la indústria del paper pintat les noves descobertes tècniques i científiques. Així, el 1856 el britànic William H. Perkin descobreix l'anilina, el primer colorant sin-

tètic, que evita el llarg procés de cultiu per elaborar tints vegetals o la preparació de minerals. A partir d'aquest descobriment els obradors de colorants i els laboratoris (sobretot alemanys) cerquen noves tonalitats d'acord amb els gustos de l'època i faciliten a les empreses colors o pigments per estampar durant tot l'any.

Durant el darrer quart del segle XIX també trobem diversos tractaments del paper, com el trepat, amb perforacions que permeten separar-ne una part tot evitant el retallat manual. El trepat facilita la col·locació i l'encaix de les composicions decoratives i evita haver de tenir un estri, com són les tisores, massa car de comprar. A més, diversos procediments industrials també incorporaran la resina vinílica, de manera que els industrials donaran als papers pintats uns acabats termoplàstics, i apareixeran els papers pintats rentables, recoberts amb una capa de vinil que els envernissa i els fa resistents.

Els avenços tecnològics afavoriran l'aparició de màquines rotatives automàtiques i per això, juntament amb el paper en grans bobines, la millora de les tècniques d'impressió i el perfeccionament dels colorants, s'aconseguirà una major profusió de dissenys. Recordem que el darrer quart del segle XIX és una època de creixement de moltes urbs, com Barcelona, on el paper pintat serà un recurs decoratiu molt utilitzat.

Al començament del segle XX, els Estats Units i França recuperen per a l'estampació tèxtil l'antic sistema de la serigrafia, en què es descompon el dibuix escollit i es fa un motlle fotogravat per a cada color. La serigrafia permetrà la repetició del dibuix sense perdre qualitat i facilitarà la introducció de gradacions de color en els estampats.

Les novetats seran constants al llarg d'aquest segle de grans canvis i aportacions tècniques. Destacarem que el 1956 la fàbrica de papers pintats de Marburg (Alemanya), en funcionament des del 1845, inventa el sistema d'impressió lliure, consistent a enganxar al paper pintat fils encadenats, fent-lo més resistent i li donant-li relleu.

Al segle XXI les aportacions tecnològiques, l'atenció al medi ambient –des de la fabricació fins al reciclatge– i la possibilitat d'interactuar amb el paper pintat o de dissenyar-se'l un mateix han permès obrir les portes de la creativitat a un futur ple de novetats.

El paper pintat avui

Responent a les tendències estètiques del moment, el paper pintat s'ha recuperat com a revestiment que embelleix i, sobretot, personalitza els espais. Aquest interès coincideix amb les noves possibilitats que ofereixen les modernes tecnologies d'impressió, que afavoreixen uns acabats de gran qualitat sense limitar la creativitat dels dissenyadors.

Consegüentment, al segle XXI els papers pintats recuperen l'esplendor de temps passats i, com aleshores, diversos artistes i creadors s'han abocat a dissenyar propostes gràfiques que han estat produïdes per les principals empreses del sector. Les aportacions tecnològiques també han permès que el paper pintat incorpori prestacions que abans haurien estat impensables, com és el cas dels papers termolúdics o els fosforescents. I l'atenció al medi ambient ha fet que alguns papers siguin ecològics, produïts amb molta cura respecte a la fabricació o el reciclatge. Finalment, els papers interactius conviden a actuar-hi al damunt, enganxant-hi objectes o dibuixant-hi.

Grafisme, vers una nova època daurada

Com ho havien fet els papers pintats del segle XVIII, XIX i XX, els contemporanis també dediquen una important atenció al seu grafisme, és a dir, aquell dibuix o element decoratiu imprès que li dóna caràcter i personalitat. Però comparativament amb els temps pretèrits, ara trobem la inclusió de dissenyadors de diversos àmbits, des del món del disseny de producte al del grafitti o el de la moda... En aquest darrer àmbit hi podem veure firmes prou consolidades en el món del vestit que han realitzat, puntualment, dissenys per a paper pintat. De fet, els seus motius responen a la seva estètica i hom hi endevina una continuïtat amb els estampats de les seves robes.



Fig. 1. Paper pintat *Happy*, disseny de La Casita de Wendy per a Tres Tintas Barcelona. © Fotografia: Tres Tintas Barcelona.

La firma La Casita de Wendy, per exemple, ha creat el model *Happy* (fig. 1), un estampat que tot emprant la forma de mandales encavalcats entre pètals i margarides fa una divertida adaptació de la pel·lícula *Daisies* (1966). Aquest paper pintat pertany a la col·lecció *Wall-à-Porter* de la firma barcelonina Tres Tintas, que també ha fabricat el mateix disseny en tela de cotó, essent el primer cop que aquesta reconeguda empresa de paper pintat produeix un disseny tèxtil.

La Casita de Wendy està formada pels dissenyadors madrilenys Inés Aguilar i Iván Martínez i es dedica al món de la moda femenina des de fa anys. Com ho exemplifica el mateix *Happy*, realitzen uns dissenys coloristes, molt imaginatius i espontanis, en què el món de la màgia i els somnis hi tenen una presència important. Han creat projectes molt diversos, des de roba de casa fins a complements, i les seves peces es comercialitzen en un centenar de botigues espanyoles i es distribueixen arreu del món. També han estat presents en exposicions a diferents museus, com el Museo Nacional Reina Sofía i el Museo del Traje de Madrid.

L'empresa Tres Tintas també va convidar la dissenyadora bilbaïna Miriam Ocariz (igualment dedicada al món de la moda), a realitzar un paper pintat per a la col·lecció *Wall-à-Porter*. La seva proposta, *Vergel*, evoca un espai on es troben la verdor i moltes flors de formes i colors diferents que repeteixen el seu dibuix en un raport força important, de 70 cm de llarg. De fet, els estampats sempre han estat el senyal d'identitat d'Ocariz, que els crea artesanament amb serigrafia, per tal de conferir un grau d'exclusivitat a les seves peces.

Deixant el món de la moda, ens referirem al món urbà del graffiti, en què l'expressió del gest es realitza ràpidament sobre una superfície mural. Novament per a Tres Tintas (per a la seva col·lecció *All City Papers*,) el grup Inocuo The Sign Studio va dissenyar l'any 2007 el paper pintat *Sara Palmer*. Es tracta d'un disseny que vol ser una fusió entre la sensibilitat floral japonesa i l'estètica de tradicions ètniques de diferents cultures.



Fig. 2. Paper pintat *Mr Ino*, disseny d'Inocuo The Sign Studio per a Tres Tintas Barcelona. © Fotografia: Tres Tintas Barcelona.

Inocuo The Sign Studio és un estudi fundat l'any 2002 per Javier Gutiérrez, conegut com Inocuo dins el món del grafit barceloní, i els il·lustradors David Fernández i Txema Alguacil. Els tres experimenten amb els llenguatges i els estils de la cultura urbana contemporània, creant dissenys de gran expressivitat i traç àgil, molt rics en el dibuix i donant una gran importància a la cal·ligrafia.

També d'Inocuo The Sign Studio i del 2007 és el paper pintat *Mr. Ino* (fig. 2) que evoca Taki 183, precursor dels grafiters dels anys 60, i que presenta un joc de grafismes en el qual la cal·ligrafia sembla enredar-se en ella mateixa. Hem d'afegir que Inocuo The Sign Studio ja tenia experiència en l'estampació, un camp important per a la creació de papers pintats, en què aquests autors joves han plasmat el seu món més genuí, subjectiu i íntim.

Pel que fa al món del disseny de producte podem esmentar un dels dissenyadors més polifacètics i que més ha difòs la marca Barcelona arreu del món. Es tracta de Javier Mariscal, que l'any 2008 va dissenyar per a la firma Tres Tintas dos originals papers pintats: el *Lletres i Tipus* i el *Mil Caras* (fig. 3). Ambdós formen part de la col·lecció *9 Selvas*, anomenada així perquè l'autor proposa nou models, que a més d'aquests dos són: *1080 cadires*, *Selva de Mar*, *001 Lletres*, *Caras Tres*, *El Pinar de las Dunas*, *L. A. Palmeras* i *003 Ciutat*. Si bé la col·lecció és una mirada al món que l'envolta, el paper pintat *Lletres i Tipus* presenta la seva particular grafia, molt expressiva, fruit del seu traç, mentre el *Mil Caras* reprodueix diferents rostres imaginats, en tinta de bolígraf sobre paper, que recorden els que espontàniament tots hem dibuixat alguna vegada.

Mariscal, dissenyador valencià que des del 1970 viu i treballa a Barcelona, ja havia realitzat nombrosos treballs en diversos àmbits abans de crear aquesta col·lecció: del còmic a la il·lustració, el disseny gràfic, l'industrial i el tèxtil, la pintura, l'escultura o el multimèdia. Mariscal, avui totalment reconegut en el món del disseny, té experiència en tres camps importants per a la creació de papers pintats: la il·lustració, l'estampació i l'interiorisme.

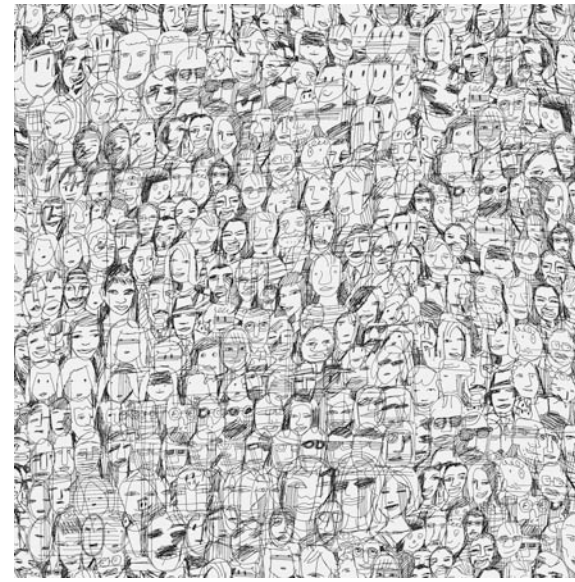


Fig. 3. Paper pintat *Mil caras*, disseny de Javier Mariscal per a Tres Tintas Barcelona. © Fotografia: Tres Tintas Barcelona.

Per últim, en aquest apartat dedicat al grafisme (centrat en edicions barcelonines d'entre 2006 i 2010), esmentarem el paper pintat *Hexàgon*, de dibuix geomètric i obra de Jaime Bermejo, dissenyador i director de la coneguda botiga Papeles Pintados Aribau de Barcelona. Bermejo, format en l'empresa familiar de papers pintats, va crear l'any 1974 la primera col·lecció *pop* de paper pintat a Espanya, denominada *Hit*, de la qual aquest disseny vol ser un record i un homenatge.

A través de la firma familiar Tres Tintas, Bermejo i els seus fills, avui al capdavant de l'empresa, també van decidir ara fa uns anys recuperar un model antic per tal de reeditar-lo, en un moment en què els dissenys i els grafismes dels anys 60 i 70 tornaven a estar d'actualitat. Així es va recuperar l'*Hexàgon*, que es comercialitza dins la col·lecció *Revival*, que inclou la reedició de diversos dissenys amb mig segle de vida i que ens traslladen a l'època daurada del paper pintat.

Tecnologia o quan l'actualitat supera la tradició

Els avenços tecnològics i les noves prestacions que ha aportat la indústria en el camp de la impressió han fet possible que, avui dia, disposem de papers pintats totalment originals i innovadors. Per tant, podem afirmar que la tecnologia té, en aquest moment i en el camp del paper pintat, un rol molt important.

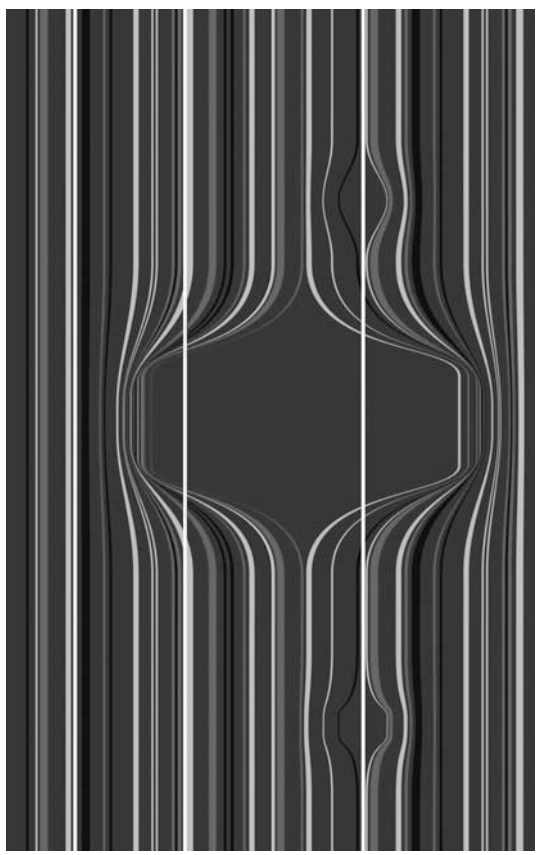




Fig. 4 i 5. El paper pintat *Surrealien*, disseny de Tom Hanke (hanke + schwandt PartG), generat per ordinador i amb les marques blanques que indiquen l'amplada del rotlle. Al costat, el paper pintat una vegada col·locat amb els objectes que esquiva. © DHUB – Museu de les Arts Decoratives de Barcelona. Fotografies: Tom Hanke i Raimon Solà.

Dels molts exemples possibles en què trobem aportacions tecnològiques en destacarem sis que han donat un tomb significatiu al món del paper pintat. Esmentem, en primer lloc, el paper pintat *Surrealien* (fig. 4 i 5), una evolució radical si el comparem amb els papers pintats històrics i que esdevé una tipologia única on abans se n'utilitzaven diverses. Perquè el *Surrealien* és un paper tirat però també una sanefa, una cantonera, un fris... Pot recobrir qualsevol espai i desplaça el seu dibuix sempre que troba algun objecte o obertura en el seu camí. Així, sense solució de continuïtat, esquiva interruptors, aplics, quadres, miralls... i també portes, finestres, sortides de balcons, etc.

Per les seves característiques, el *Surrealien* s'ha de demanar per encàrrec, comanda que es pot fer a través d'Internet. El sistema es produeix a partir de les mides de cada espai, la posició de les obertures i de tot el que hi ha penjat, així com la tria del motiu, dibuix o disseny del paper. Per ordinador es generen les distorsions i tot seguit s'imprimeix el rotlle que s'obté mitjançant la impressió d'imatges en alta resolució (190 dpi) amb paper pintat professional, un material que és permeable a la humitat i resistent a les flames, d'acord amb la norma europea B. Pel que fa al seu procés de fabricació, cal produir-lo de forma individual, de manera que el preu final del producte oscil·la en funció de les dimensions i de la quantitat d'elements o obertures que hi hagi a la paret.



Fig. 6. El paper pintat *ZNAK Tears Off wallpaper*, una creació de l'artista conceptual holandès Aldo Kroese, l'Studio Hausen de Berlín i l'empresa de Riga ZNAK. A la imatge, una noia n'arrenca una part per tal d'obtenir-ne el dibuix. © Fotografia: ZNAK.

Un segon paper que s'ha pogut fabricar gràcies a les noves tecnologies és el *Tears off*, una creació de l'artista conceptual holandès Aldo Kroese, l'Studiohausen de Berlín i l'empresa ZNAK (fig. 6). El resultat és un paper modular amb perforacions que, a la manera dels esgrafiats, permet eliminar la part desitjada per tal d'obtenir-ne el dibuix. Això fa que hom pugui personalitzar cada espai al seu gust. El resultat dóna un acabat estampat gràcies a la textura del paper i alhora crea un joc visual amb la paret, que prèviament es pot pintar o decorar per tal d'aconseguir un major efecte.

La idea del *Tears off* («Arrenca!») va sorgir amb la intenció de conservar els vells records situats a la paret que hom no vol perdre quan es renova la decoració: un antic paper pintat, el dibuix d'un nen entremaliat... El *Tears off* pot recobrir-los i, en retirar-ne una part, emmarcar-los o deixar-los entreveure. Aquest procediment és fàcil i creatiu, de manera que l'usuari interactua i crea el seu propi disseny. Per la seva originalitat, aquest paper ha aconseguit diversos premis, com ara el de Millor producte de 2008 a *I.D. magazine*, el Gran Premi en la categoria de disseny industrial de la revista *Deko* el 2008, el Premi al millor disseny industrial de Letònia ADwards 2009 i el Premi AIT de tendències Trend 2010.

Una gran revolució en el mercat del paper pintat han estat els papers que canvien d'aspecte, recurs que es pot fer amb tintes que reaccionen amb l'escalfor. Aquest és el sistema emprat amb el *You can*

leave your hat on (fig. 7), dissenyat per Carole-My de Lepine i Perrine Beaujouan de l'estudi Myrine Créations. Aquest paper pintat d'impressió digital i de nom suggeridor, «Pots deixar-te el barret posat», té la particularitat que els motius representats poden aparèixer o desaparèixer mitjançant l'acció de l'escalfor. És el sistema denominat termoactiu.

Així, el paper pintat «en fred» mostra uns joves vaquers i uns mariners força musculats, molt a l'estil de l'estètica *Beefcake*, que vesteixen texans i pantalons curts, respectivament. Amb l'acció de l'escalfor (per exemple, l'aire calent d'un assecador) les peces de roba desapareixen i deixen els joves desvestits, tot ensenyant els calçotets. Això sí, amb el barret posat...

Semblant sistema és el que presenta el paper pintat *Flûte de paon*, també dissenyat per Carole-My de Lepine i Perrine Beaujouan. En aquest cas, «en fred» mostra dues sanefes verticals amb un dibuix repetit (la flor de paó) de color lila fosc que, amb l'acció de l'escalfor (novament l'aire calent d'un assecador), reacciona i es transparenta revelant el color original de la flor, en vermell.



Fig. 7. Un jove escalfa el paper pintat Y*ou can leave your hat on*, de l'estudi Myrine Créations, i revela la imatge que hi ha sota la tinta sensible a l'escalfor. © DHUB – Museu de les Arts Decoratives de Barcelona. Fotografia: Xavi Padrós.

Myrine Créations produeix papers pintats de nova generació i s'ha imposat ràpidament en el mercat aplicant la tecnologia a dissenys força originals. Amb distribució en quinze punts de venda arreu d'Europa, crea models ecològics, tridimensionals, imantats, reactius als raigs UVA o amb leds, entre d'altres.

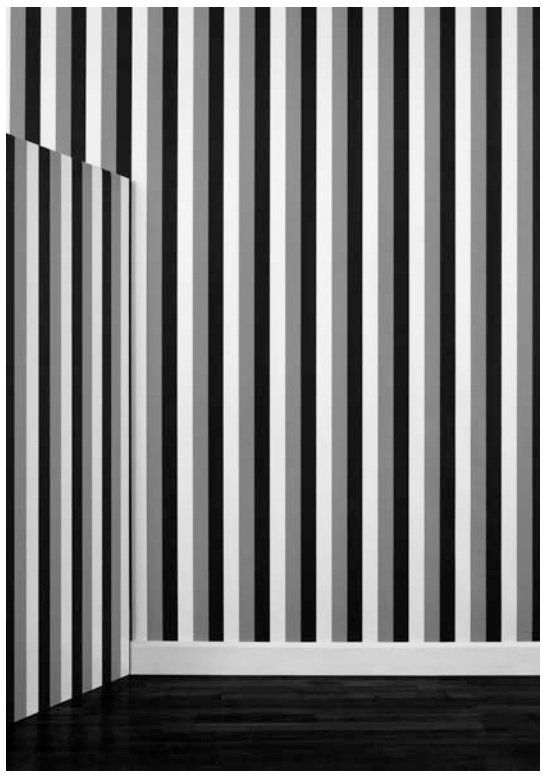
Precisament, els leds (petites bombetes de gran intensitat lumínica) són els que destaquen en el paper pintat *Paris-London*, també dissenyat per les mateixes autores. Es tracta d'un paper pintat d'impressió digital aplicat sobre un plafó especial, d'uns 2 cm de gruix i transmissor de l'electricitat a partir de dues làmines amagades que condueixen el corrent. S'acompanya amb díodes blancs i acolorits que es poden disposar lliurement sobre el fons, de manera que s'il·luminen en el moment que el plafó es connecta al corrent elèctric.

El *Paris-London* s'ha realitzat a partir d'una fotografia de les dues dissenyadores i hom hi veu, sobre un plànol de les dues ciutats, cotxes, edificis, semàfors, torres elèctriques, cabines de telèfon, senyals de trànsit o anuncis d'establiments on es poden situar els leds que després, de dia o de nit, hi destaquen puntualment.

També amb l'objectiu d'il·luminar però sense cap sistema elèctric és el paper pintat *Stripes Phosphowall*, una creació del tàndem de dissenyadors gràfics Héléna Ichbiah i Piotr Karczewski, que des del 1992 formen la firma francesa Ich&Kar. Ambdós, tot i que ja havien treballat en la decoració mural amb adhesius, es van decidir pel paper pintat per primera vegada l'any 2008, quan van participar en la segona edició del WallpaperLab, el prestigiós certamen impulsat per l'Association pour la Pro-

motion du Papier Peint (A3P) conjuntament amb Les Arts Décoratifs (Museu de les Arts Decoratives de París) i en què va guanyar el primer premi.

L'*Stripes Phosphowall* (fig. 8 i 9) està fabricat amb tinta fosforescent que es carrega ràpidament tant amb llum natural com artificial, esdevenint un paper de transició entre la llum i la foscor. Com diuen els creadors mateixos, és un paper "bell de dia, bell de nit". Ha estat produït amb ratlles de colors diferents (blanc, gris, negre, blau, rosa, fúcsia i marró) per l'empresa alemanya Rasch, força coneguda en el sector i que també ha fabricat altres dissenys fosforescents de la col·lecció *Phosphowall*, com ara el *Minipop*, el *Berlingot* o el *Cats*.



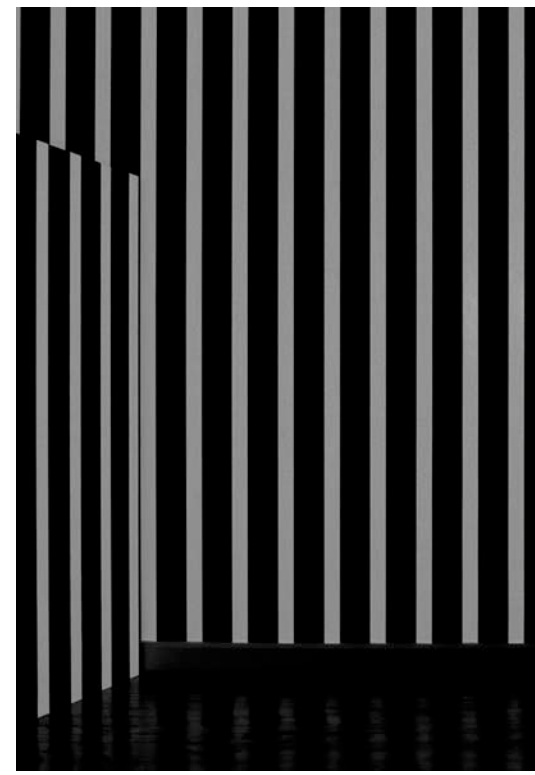


Fig. 8 i 9. El paper pintat *Stripes Phosphowall*, disseny de l'estudi Ich&Kar, vist amb llum de dia i la fosforescència que emet durant la foscor. © Fotografia: Erwan Fichou.

Papers pintats ecològics, una manera de respectar el medi ambient

Després de dècades de creixement, la societat desenvolupada ha vist com part dels seus mecanismes de funcionament han resultat nocius per al medi ambient. En conseqüència, són molts els països que han adoptat mesures per no agredir (o agredir menys) la natura i tenir-ne una major cura. Aquestes accions han estat molt diverses, des de protegir (zones, reserves, espècies...) per tal d'evitar el deteriorament o la desaparició fins a pal·liar el mal ja fet (recuperació i tractaments diversos).

Així, la resposta contra l'anomenat *canvi climàtic* ha fet conscienciar a la societat que cal un millor i lògic ús dels recursos. Gestos com utilitzar bombetes de baix consum, emprar sistemes de calefac-

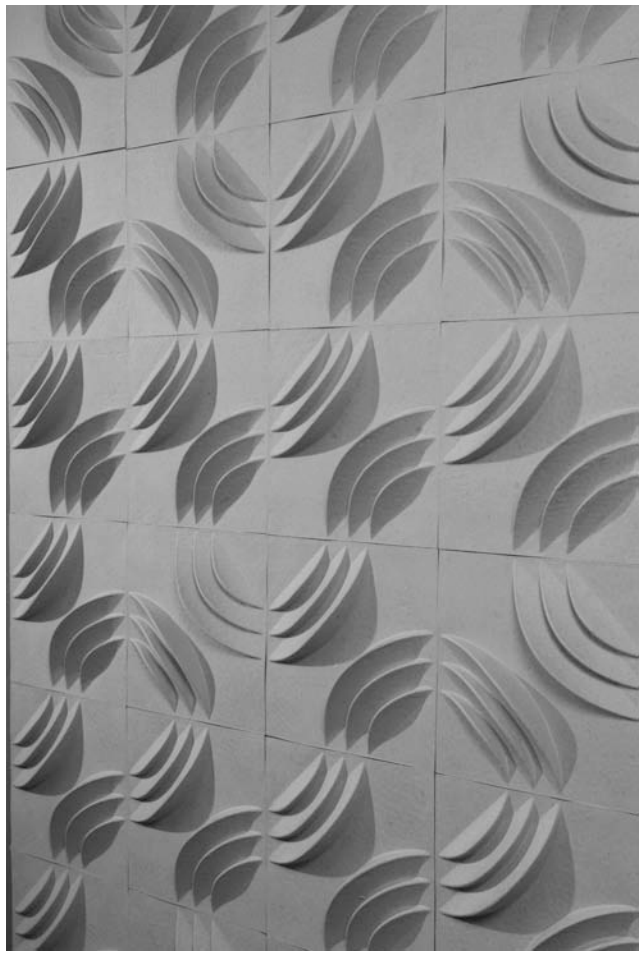


Fig. 10. El paper pintat *PaperForms Ripple*, disseny dels germans Isaac i Jaime Salm. © Fotografia: MIO.

ció no basats en la combustió o reciclar cartró, plàstic, vidre o paper són accions que impliquen directament les persones, en les quals rauen moltes d'aquestes millores possibles.

El món del paper pintat, que pertany a un món industrialitzat, no ha donat l'esquena a aquests gestos. Diverses empreses s'han interessat per produir els seus productes respectant el medi ambient i ho il·lustrarem amb tres exemples editats als Estats Units d'Amèrica, país que per tradició ha pol·luït molt i que, contràriament, des de fa uns anys és un dels que més s'ha preocupat per aquest tema. Així doncs, aquests tres casos, tots diferents ecològicament parlant, responen a la tendència apareguda ara fa uns anys i denominada "eco-friendly". Unes propostes que es posen a l'abast dels usuaris, de manera que ara depèn de nosaltres ser ecològics o no.

Comentarem en primer lloc les rajoles de cartró premsat *PaperForms Ripple* (*Formes de paper Ondulants*) (fig. 10) que resumeixen la filosofia de l'empresa que les ha dissenyat, MIO, dirigida pels germans Isaac i Jaime Salm, dedicada al disseny i producció de peces innovadores de caràcter ecològic. Establerts a Filadèlfia, MIO es fundà el 2001 amb l'objectiu d'assolir "un futur més verd, més sà, més feliç i més sostenible". Els seus dissenys s'enfoquen a les necessitats d'avui tot aprofitant les experiències tecnològiques del passat per a un futur més responsable.

Les rajoles *PaperForms Ripple* han seguit aquesta filosofia i per això una característica bàsica és que han estat produïdes al 100% amb paper de diari reciclat i alhora són 100% reciclables. Malgrat tenir forma de rajola han estat pensades com si d'un paper pintat es tractés i tenen la capacitat de transformar un espai llis en una superfície de geomètriques ondulacions gràcies al seu volum. Són, en paraules dels seus autors, "un paper pintat en 3D".

La segona peça que comentarem porta per títol *Meditations Ohm* (fig. 11), es tracta d'un paper pintat fet a mà amb paper lotka, una fibra que creix al Nepal i que tradicionalment servia per fer les pàgines dels textos budistes. Aquest paper es fabrica des del 2009 i aleshores ja es va plantejar que es realitzés de forma ecològica, tant pel material utilitzat com pel procés de fabricació. Així, primer es

recol·lecten les fulles de la lotka i es transporten a peu fins al taller, situat en un petit poblat. Se n'extreu la polpa amb hidroelectricitat (produïda amb aigua procedent de l'Himàlaia) i es munta sobre un full preparat amb cola vegetal. Cada peça conté uns 3.000 forats fets de forma artesana amb fustes i altres estris també fabricats a mà. El paper s'asseca al sol i després es pot acolorir amb tints naturals (es realitza en vuit colors diferents).

El cultiu de la lotka no és agressiu amb el medi ambient i en el procés de producció es gasta molt poca energia. Fins i tot, l'aigua utilitzada es recicla. A més, el *Meditations Obm* té un impacte social i econòmic positiu sobre els artesans de la comunitat rural que el manufactura, atès que rep una part dels beneficis de les vendes. Per les seves qualitats i característiques, l'any 2009 va guanyar el premi Best of Boutique de la revista *Hospitality Design Magazine*, i el Good Design Award i el Best of Year de l'*Interior Design Magazine*. El paper el distribueix arreu del món l'empresa Maya Romanoff, establerta a Xicago i una de les principals del mercat nord-americà.

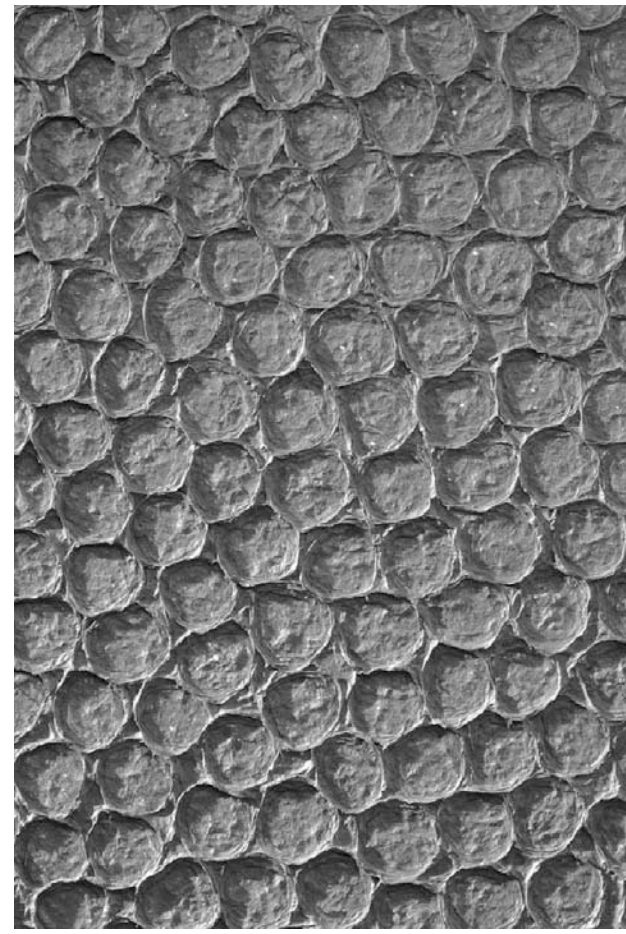


Fig. 11. El paper pintat *Meditations Obm*, disseny de l'empresa Maya Romanoff i produït a mà al Nepal. © Fotografia: Maya Romanoff.

Finalment comentarem les rajoles tridimensionals *Braille Wall Flats*, dissenyades pels nord-americans Mike i Jennifer Tuttle, que evoquen, com així ho testimonien el seu nom i el seu volum semiesfèric, el llenguatge Braille dels invidents.

La característica d'aquestes rajoles, pensades per a ser un revestiment com el paper pintat, és que són un producte concebut amb un respecte total amb el medi ambient. Estan produïdes únicament amb polpa de bambú, un dels recursos mundials més renovables, no contenen cap additiu químic, són 100 % biodegradables i poden ser reciclades en altres papers. Estan produïdes per la firma nord-americana Inhabit que també té en el mercat altres dissenys de la línia Wall Flats, seguint el mateix procediment i materials, però amb formes diferents.

Interactivitat, el paper pintat en primera persona

Una de les prestacions que hom troba en els papers pintats contemporanis és la interactivitat, és a dir, la relació directa que s'estableix entre l'usuari i el paper pintat, de manera que aquest ja no és un element purament contemplatiu (com passava abans) sinó que també permet actuar-hi al

damunt. Les possibilitats són moltes i el mercat proposa una gran varietat de models que estableixen una relació física (el tacte) i mental (el intel·lecte) amb la persona. En destacarem cinc, cadascun amb una particularitat diferent.

Com a primer exemple assenyalarem el *Wallpaper Games*, creació del grup de dissenyadors 5.5 designers, un equip de recerca i consulta creat l'any 2003 per Vincent Baranger, Jean-Sébastien Blanc, Anthony Lebossé i Claire Renard, amb despatx professional a París.

Més enllà d'un simple revestiment mural, aquest paper pintat es presenta com una superfície d'expressió, un terreny en què l'usuari participa, sol o en companyia, per trobar-hi paraules amagades. Així, el *Wallpaper Games* és una gran sopa de lletres que s'acaba modificant manualment en encer-



Fig. 12. Dos joves acoloreixen el paper pintat *Tick-Tock*, disseny de Keith Stephenson i Mark Hampshire. © DHUB – Museu de les Arts Decoratives de Barcelona. Fotografia: Xavi Padrós.

clar les paraules trobades. Els cercles, fets amb tintes de colors diferents i amb formes variades segons el traç de cadascú, completaran el seu aspecte, fet amb paper base blanc i només a una tinta. Per això, és un element decoratiu viu, un model que pren forma amb el temps, quan es dibuixen els cercles que l'enriqueixen i li donen vida. Cada paper, per tant, es diferencia del veí pel grafisme manual i espontani, assolint un caràcter únic.

Aquest paper pintat, creat l'any 2006, va ser presentat aleshores al certamen WallpaperLab esmentat anteriorment. Gràcies al seu èxit, l'any 2009 s'exhibí a les exposicions *Joyeux Anniversaire 5.5* (Milà, Itàlia), *Lost and Found* (Spring, Brooklyn, EUA) i *Repeat Please* (SM's, Països Baixos).

Un segon exemple, de base similar a l'anterior (base blanca i a una tinta), és el paper pintat *Familjen*, que s'inspira en les parets del passat recreant marcs de quadres d'èpoques i estils diferents. Els marcs representats apareixen amb l'interior buit, oferint la possibilitat que l'usuari hi situï la imatge que desitgi al seu interior. Aquesta prestació li dóna el nom en suec (*La família*) i té una doble intenció: per una banda ser una família de marcs (amb diferents generacions, dels més antics als més moderns) i per l'altra permetre de posar-hi els retrats dels membres de la família de la casa.

Aquest disseny (comercialitzat l'any 2009) és el primer que va fer la dissenyadora sueca Lisa Bengtsson per a paper pintat, i segons l'autora "parla sobre com vivim i com emmarquem les nostres vides". A l'enganxar-hi fotografies o cartes postals estem creant, sobre el paper pintat, un volum, la tercera dimensió tan preuada pels dissenyadors contemporanis.

També sobre paper blanc i a una sola tinta és el *Tick-Tock Snow* (fig. 12), un paper pintat que reprodueix dotze rellotges de diferents tipus, de paret, de peu, de sobretaula, de polsera... i de diferents estils, del rococó al clàssic, passant pels dissenys dels anys vuitanta i fins i tot els populars i tradicionals de cucut que encara es fabriquen avui dia. Els dotze rellotges marquen dotze hores diferents, de manera que a més de ser entretingut, perquè permet interactuar-hi acolorint-los segons el gust de cadascú, ajuda els nens a aprendre a llegir les hores.

Aquest paper pintat, a més, ha estat fabricat amb cel·lulosa obtinguda en boscos controlats i sostenibles. Va ser creat per Keith Stephenson i Mark Hampshire, de l'agència londinenca Absolute Zero Degrees, i forma part de la gamma Mini Moderns, destinada al públic infantil i a adults eternament joves.

També permet interactuar-hi al damunt el paper pintat *Remember wall* (fig. 13), disseny de Carole-My de Lepine i Perrine Beaujouan, fundadores l'any 2006 de l'estudi Myrine Créations, emplaçat a Épinay-sur-Orge (París). Es tracta d'un paper pintat d'impressió digital basat en una fotografia de post-its. Inclou blocs de notes de quatre colors diferents preparats per ser utilitzats, perquè, com indica el seu nom, *Remember wall* (*Mur recordatori*) té la particularitat que s'hi pot afegir-hi una nota adhesiva allà on es vulgui, sense que destorbi l'empaperat que té el mateix motiu. A més, en enganxar els post-its s'aconsegueix crear una tercera dimensió gràcies a que les petites fulles adhesives només queden enganxades per la part superior, sobresortint de la resta de la paret.

Aquesta tercera dimensió, com hem dit, molt buscada entre els dissenyadors de paper pintat contemporanis, l'aporta de forma exemplar l'*Off the Wall* (fig. 14), una creació de Kredema Design, un tàndem de dissenyadors suecs format pel matrimoni Kicki Edgren Nyborg i Peter Nyborg, amb despatx a Göteborg. Ambdós han desenvolupat una col·lecció amb sis models diferents de papers pintats que sobresurten de la paret, generant buits on fan sortir llum o que esdevenen veritables suports per a petits objectes. Així, segons els autors, han creat un paper pintat amb les tres dimensions, afegint volum a una decoració tradicionalment plana.

L'*Off the Wall* està format per una estructura de tres peces de metacrilat que s'enganxen a la paret i que es recobreixen amb paper pintat, generant un volum semblant a un prestatge. D'aquesta peça destaca l'anècdota que el paper pintat que es col·loca damunt l'estructura té el dibuix inacabat, de manera que visualment sembla que ell mateix s'ha cargolat. Permet interactivitat en poder-hi deixar petits objectes sobre els prestatges i utilitzar la part interior com a revister. Es troba al mercat des de l'any 2010.



Fig. 13. Una noia llegeix els *post-its* del paper pintat *Remember wall*, de l'estudi Myrine Crátions. Al fons, el paper pintat Familjen de la dissenyadora Lisa Bengtsson. © DHUB – Museu de les Arts Decoratives de Barcelona. Fotografia: Jordi Motos.

La gran revolució: dissenyar-se el seu propi paper pintat

El paper pintat ha tingut, al llarg de la seva història, una particular evolució pel que fa a l'autoria dels seus dissenys. Els noms coneguts i els anònims anaren de bracet en les decoracions de paper pintat durant els segles XVIII, XIX i XX, fins al punt que aquests darrers anys força empreses han decidit convidar (com hem esmentat) a figures rellevants del món del disseny perquè signin les seves propostes.

Aquesta evolució, del tot natural i que hom troba en tots els productes industrials, ha sofert fa poc temps un gran canvi, puntual si es vol, però totalment revolucionari. Sobretot, quan les tecnologies han permès, per mitjà de l'ordinador, que cadascú pugui dissenyar-se el seu propi paper pintat.

El cas és que l'any 2009 la firma barcelonina Tres Tintas ideà la Galeria d'Art, un sistema que posa a l'abast de tothom el disseny de paper pintat. Gràcies a l'eina del configurador d'espais, i a partir de models previs creats per diversos dissenyadors, l'usuari pot adaptar-los al seu gust i a les seves necessitats, visionar el resultat i endur-se el paper pintat a casa llest per a col·locar.

En aquest cas, és cert que personalitzem el nostre disseny, que cadascú es fa el seu propi motiu, però, mirat amb visió de futur, d'aquí uns anys, quan contemplem aquests papers pintats des del marge que donarà la història, estarem davant d'un nou anonimat?



Fig. 14. El paper pintat *Off the Wall*, dels dissenyadors Kicki Edgren Nyborg i Peter Nyborg. © Fotografia: Kredema Design.

*Els papers pintats esmentats en aquest article i reproduïts fotogràficament formen part del fons patrimonial del Museu de les Arts Decoratives de Barcelona. Es varen poder veure a la Galeria d'estudi que es va presentar, entre el 7 de juliol i el 31 d'octubre de 2010, a la seu del DHUB Montcada, i que va ser comissariada per Maria Teresa Canals i l'autor d'aquest escrit.